

АНАЛІЗ ГРОШОВО-КРЕДИТНОЇ ПОЛІТИКИ НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ ЗА 2013 РІК

У статті досліджено проведення грошово-кредитної політики Національним банком України в 2013 р. Проаналізовано ключові показники діяльності Національного банку. Здійснено практичне дослідження ефективності монетарної політики в Україні. Запропоновано деякі заходи щодо підвищення ефективності грошово-кредитної політики.

Ключові слова: ефективність грошово-кредитної політики, Національний банк України, стабільність національної грошової одиниці.

Грошово-кредитні відносини відіграють надзвичайно важливу роль у ринковій економіці. На сучасному етапі розвитку ринкових відносин в Україні проведення максимально ефективної грошово-кредитної політики є одним з вирішальних чинників ефективності економіки в цілому та розвитку фінансово-кредитної системи зокрема. Ефективність грошово-кредитної політики значною мірою залежить від її узгодженості із загальноекономічними цілями держави, її взаємодії з фіскальною, ціновою, бюджетною, інвестиційною політиками.

На сучасному етапі економічного розвитку Україні необхідна максимально прозора грошово-кредитна політика, адаптована до умов фінансової глобалізації та здатна попередити кризові явища в економіці країни та подолати їх можливі наслідки.

Діяльність Національного банку України відіграє вирішальну роль у забезпеченні стабільності національної грошової одиниці та грошової системи в цілому, підвищенні надійності комерційних банків, що певною мірою впливає на ефективність функціонування всієї національної економіки.

Дослідження грошово-кредитної політики на її сучасному етапі стають усе актуальнішими через необхідність пошуку найефективніших інструментів монетарного регулювання. Аналіз проведення грошово-кредитної політики Національним банком України з використанням тих чи інших монетарних інструментів надає можливість визначити її ефективність та запропонувати способи її підвищення.

Серед наукових праць, у яких досліджуються проблеми грошово-кредитної політики, методологічні та теоретичні засади її проведення, необхідно виділити роботи таких учених, як І. Ветрова, К. Жулінська, К. Консевич, О. Левандівський,

О. Метлушко, В. Міщенко, М. Мороз, М. Пуховкіна, М. Савлук, Т. Смовженко, А. Сомик, В. Стельмах, А. Щетинін та ін. Незважаючи на значні здобутки українських учених, продовжує існувати необхідність подальшого аналізу ефективності грошово-кредитної політики Національного банку, адже Україна досі перебуває в умовах фінансової нестабільності та потребує нових шляхів подолання недоліків монетарного регулювання економіки.

Метою цієї статті є аналіз ефективності грошово-кредитної політики Національного банку України за 2013 рік.

Основною метою грошово-кредитної політики Національного банку України є забезпечення стабільності національної грошової одиниці. Досягнення цієї мети є опосередкованим вирішенням інших питань економіки України, таких як завершення ринкових трансформацій, структурна перебудова економіки тощо [6].

Завдяки стабілізаційній здатності монетарна політика відіграє надзвичайно важливу роль на переломних стадіях економічного циклу – під час виходу з депресії, при гальмуванні економічного спаду, запобіганні кризі надвиробництва. Відповідними монетарними заходами центральний банк має можливість активізувати чи сповільнити кожний із цих процесів залежно від завдань загальноекономічної політики держави [8].

Грошово-кредитна політика в 2013 р. була спрямована на виконання основної мети НБУ. Акценти грошово-кредитної політики залежать від сукупності тих економічних та соціальних умов, у яких вона реалізується. Непроста ситуація в економіці країни в 2013 р. потребувала від Нацбанку відповідної гнучкості під час проведення монетарної політики, оперативних дій у відповідь на процеси, які відбувалися на макроекономічному рівні. Також оптимального

використання монетарних механізмів та інструментів: обов'язкових резервів, операцій на відкритому ринку, відсоткової політики, впливу на обмінний курс національної грошової одиниці.

Показник споживчої інфляції в 2013 р. коливався у межах від 0,7 % у серпні до 0,4 % у жовтні, що стало найвищим показником місячної інфляції з червня 2011 р. (моногогляд). Основним чинником такої динаміки вважається збільшення пропозиції продовольчих товарів у 2013 р. Проте однією з головних передумов підтримки цінової стабільності в державі була саме врівноважена грошово-кредитна політика [1].

Задля стабілізації цінової динаміки НБУ реалізовував заходи, спрямовані на підвищення доступності кредитних ресурсів для реального сектору економіки. Таким чином, у 2013 р. було двічі проведено зниження облікової ставки на 0,5 %: 10 червня 2013 р. з 7,5 % до 7,0 % та 13 серпня до 6,5 %. Відбулося також зниження ставок за кредитами рефінансування (порівняно з кінцем 2012 р.): тендерні кредити – з 7,5 % до 6,5 %, кредити овернайт – з 9,0 % до 7,5 %, операції РЕПО – з 7,6 % до 6,6 %. Зазначені заходи сприяли позитивним змінам на грошово-кредитному ринку, що полягали в активізації банками кредитування одночасно зі зменшенням вартості кредитних ресурсів. Отже, загальний обсяг кредитів, наданих суб'єктам господарювання, за січень – вересень 2013 р. збільшився на 7,1 %, тоді як за відповідний період минулого року – на 3,5 % [4; 7].

Одним із пріоритетних напрямів діяльності НБУ в 2013 р. була дедоларизація економічних відносин в Україні задля забезпечення фінансової системи країни від негативних зовнішніх проявів. Задля цього в 2013 р. двічі збільшувалися нормативи обов'язкового резервування за залученими грошовими ресурсами в іноземній валюті: з 3 % до 5 % з 1 липня 2013 р. та до 7 % з 30 вересня. Нормативи за коштами в національній валюті залишилися на нульовому рівні.

Національний банк використовував важелі валютних обмежень для контролю надходження іноземної валюти на ринок. Це також проявилось у зниженні попиту на іноземну валюту, посиленні довіри до гривні та банківської системи загалом. Підтвердженням може слугувати факт збільшення обсягу депозитів у національній валюті в січні – вересні 2013 р. на 22,8 %, а в іноземній валюті – лише на 1,4 %, що сприяло розширенню ресурсної бази комерційних банків. У результаті рівень доларизації депозитів за цей період знизився на 4,6 п.п. – до 39,0 %. Покращилася також і строкова структура депозитів: питома вага довгострокових вкладень у їх

загальному обсязі за дев'ять місяців 2013 р. збільшилася на 5,3 п.п. – до 40 % [4].

Позитивні зрушення в ресурсній базі банків сприяли зниженню вартості коштів та активізації кредитування. Таким чином, середньозважена процентна ставка за кредитами в національній валюті у вересні 2013 р. зменшилася до 15,2 % з 17,6 % у грудні минулого року, на міжбанківському кредитному ринку – до 3,1 % з 8,1 % відповідно. Зростання банківських кредитів за січень – вересень 2013 р. становило 6,1 % порівняно з 1,2 % у відповідному періоді 2012 р. Збільшення обсягів кредитування забезпечено переважно за рахунок кредитів, наданих суб'єктам реального сектору економіки – частка приросту таких кредитів у загальному обсязі приросту кредитування становила майже 90 %.

Спрямованість грошово-кредитної політики на стимулювання розвитку національної економіки (насамперед через застосування процентних важелів впливу, вимог до формування банками обов'язкових резервів та підтримки на високому рівні ліквідності банківської системи) відображалася у динаміці показників грошової пропозиції. Зокрема, приріст грошової бази в січні – листопаді 2013 р. становив 13,05 % – до 288,4 млрд грн [7].

Підтримці загальноекономічної та фінансової стабільності в Україні сприяла стабільність на валютному ринку. За дев'ять місяців 2013 р. обмінний курс гривні відносно долара США на міжбанківському валютному ринку знизився лише на 1,18 % – до 8,1471 грн/дол. США, а за операціями з продажу населенню готівкового долара США – на 1,32 % – до 8,1952 грн./дол. США. Фундаментальним чинником підтримання збалансованої ситуації на валютному ринку було покращення стану платіжного балансу, зведений профіцит якого в січні – вересні 2013 р. становив 1,5 млрд дол. США (мінус 0,8 млрд дол. США у відповідному періоді 2012 р.).

Оскільки для економіки України характерний значний ступінь відкритості, проблеми світової економіки в 2013 р. відповідним чином відображалися і на стані економіки України. Таким чином, реальний ВВП за III квартал 2013 р. становив 1,5 % порівняно з відповідним періодом 2012 р. [4].

Незважаючи на успіхи у проведенні монетарної політики Національним банком, вона досі потребує змін, спрямованих на підвищення її ефективності. Так, передумовами досягнення стабільності національної грошової одиниці має бути досягнення збалансованого розвитку всіх секторів фінансового ринку та поліпшення на цій основі трансмісійних механізмів, нівелювання дисбалансу в розвитку окремих сегментів реального

сектору економіки, можливість максимального згладжування впливу зовнішніх шоків на внутрішній ринок за рахунок швидкого перетікання потоків капіталу.

Зовнішні аспекти стабільності гривні повинні розглядатися не лише з точки зору утримання обмінного курсу гривні в певних межах, а й з урахуванням необхідності забезпечення таких умов і параметрів функціонування валютного сегменту ринку, які не мають негативного впливу на інвестиційні рішення та очікування економічних агентів, дають змогу мінімізувати вплив зовнішніх шоків фінансового характеру. Такі критерії можуть бути забезпечені через використання режиму керованого плавання обмінного курсу з переходом у перспективі до режиму вільного плавання обмінного курсу [2].

Для підвищення ефективності грошово-кредитної політики пріоритетним її завданням має стати стабілізація темпів інфляції на основі створення умов для нарощування пропозиції товарів і послуг через розвиток конкуренції, вдосконалення ринкової інфраструктури, розвиток механізмів раціонального розміщення та ефективного використання фінансових ресурсів шляхом комплексного застосування заходів грошово-кредитної, податкової, конкурентної, структурної політик.

Підвищенню ефективності монетарної політики допоможе також становлення потужного національного капіталу шляхом створення гнучкої та ефективної інституційної системи мобілізації і розміщення позичкових капіталів, розвитку механізмів довгострокового кредитування, заохочення сполучення капіталів комерційних банків і промислових підприємств, що дозволяють спрямувати надлишкові грошові ресурси у виробництво [9].

Аналіз проведення грошово-кредитної політики в 2013 р. засвідчив, що вона цілком відповідала пріоритетам діяльності, визначеним законодавством України, дала змогу забезпечити стабільність грошової одиниці, а також сприяла стабільності банківської системи та підтримувала економічну політику Кабінету Міністрів України. У підсумку досягнуто цілі та завдання, визначені в Основних засадах грошово-кредитної політики на 2013 р. Проте, оцінюючи результати проведення монетарної політики, необхідно також враховувати недостатній рівень її прозорості.

Таким чином, ефективна грошово-кредитна політика здатна забезпечити економічну безпеку держави, що є надзвичайно важливим в умовах процесів трансформації та глобалізації економіки.

Список літератури

1. Бюлетень Національного банку України : щомісячне аналітично-статистичне видання Національного банку України [Електронний ресурс]. – № 12/2013 (249). – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua/Statist/elbul.htm>. – Назва з екрана.
2. Косова Т. Д. Центральний банк і грошово-кредитна політика : навчальний посібник / Т. Д. Косова, О. О. Папаїка. – К. : Центр учбової літератури, 2011. – 328 с.
3. Монетарна політика Національного банку України: сучасний стан та перспективи змін; за ред. В. С. Стельмаха / [Мищенко В. І., Мищенко С. В., Сомик А. В., Стельмах В. С. та ін.]. – К. : Центр наукових досліджень Національного банку України, УБС НБУ, 2009. – 404 с.
4. Монетарний огляд за січень – вересень 2013 року [Електронний ресурс] // Генеральний департамент грошово-кредитної політики. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=2384653>. – Назва з екрана.
5. Основні засади грошово-кредитної політики на 2013 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=127394>. – Назва з екрана.
6. Про Національний банк України: закон України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/679-14>. – Назва з екрана.
7. Статистичний бюлетень Національного банку України. Листопад 2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua/files/stat.pdf>. – Назва з екрана.
8. Центральний банк та грошово-кредитна політика : підручник ; за ред. А. М. Мороза та М. Ф. Пуховкіної / [Мороз А. М., Пуховкіна М. Ф., Савлук М. І. та ін.]. – К. : КНЕУ, 2005. – 556 с.
9. Щодо пріоритетів грошово-кредитної політики в післякризовий період [Електронний ресурс] // Національний інститут стратегічних досліджень при Президенті України. – 2010. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/469>. – Назва з екрана.

T. Voron

AN ANALYSIS OF MONETARY POLICY OF THE NATIONAL BANK OF UKRAINE IN 2013

The monetary policy of the National bank of Ukraine in 2013 is researched. Key indicators of the activity of the National bank and the efficiency of its monetary policy are analyzed. Some measures to improve the efficiency of the monetary policy are offered.

Keywords: efficiency of the monetary policy, the National bank of Ukraine, stability of the national currency.

Матеріал надійшов 05.02.2014